Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

15. aprill 2021 *

Eelotsusetaotlus – Isikute võrdne kohtlemine sõltumata nende rassist või etnilisest päritolust – Direktiiv 2000/43/EÜ – Artikkel 7 – Õiguste kaitse – Artikkel 15 – Sanktsioonid – Diskrimineerimise väitel põhinev kahju hüvitamise nõue – Hüvitisenõude õigeksvõtt kostja poolt ilma väidetavat diskrimineerimist omaks võtmata – Makstud hüvitise ja väidetava diskrimineerimise vaheline seos – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47 – Õigus tõhusale kohtulikule kaitsele – Liikmesriigi menetlusnormid, mis ei võimalda hagi menetleval kohtul hageja sõnaselgest nõudest hoolimata teha otsust diskrimineerimise asetleidmise kohta

Kohtuasjas C-30/19,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Högsta domstoleni (Rootsi kõrgeim kohus) 20. detsembri 2018. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 10. jaanuaril 2019, menetluses

Diskrimineringsombudsmannen

versus

Braathens Regional Aviation AB,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president K. Lenaerts, asepresident R. Silva de Lapuerta, kodade presidendid A. Prechal, M. Vilaras, E. Regan ja N. Piçarra, kohtunikud T. von Danwitz (ettekandja), C. Toader, M. Safjan, D. Šváby, K. Jürimäe, C. Lycourgos, P. G. Xuereb, L. S. Rossi ja I. Jarukaitis,

kohtujurist: H. Saugmandsgaard Øe,

kohtusekretär: ametnik C. Strömholm,

arvestades kirjalikku menetlust ja 11. veebruari 2020. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Diskrimineringsombudsmannen, esindajad: M. Mörk, T. A. Qureshi ja A. Rosenmüller Nordlander,

– Braathens Regional Aviation AB, esindajad: *advokater* J. Josjö ja C. Gullikson Dock ning J. Hettne,

– Rootsi valitsus, esindajad: H. Eklinder, C. Meyer-Seitz, H. Shev ja J. Lundberg, hiljem H. Eklinder, C. Meyer-Seitz ja H. Shev,

* Kohtumenetluse keel: rootsi.

– Soome valitsus, esindaja: M. Pere,

– Euroopa Komisjon, esindajad: K. Simonsson, E. Ljung Rasmussen, G. Tolstoy ja C. Valero,

olles 14. mai 2020. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 29. juuni 2000. aasta direktiivi 2000/43/EÜ, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõte sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust (EÜT 2000, L 180, lk 22; ELT eriväljaanne 20/01, lk 23), artikleid 7 ja 15 lähtuvalt Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklist 47.

2 Taotlus on esitatud kohtuasjas, milles Diskrimineringsombudsmannen (võrdõigusvolinik, Rootsi), kes tegutseb lennureisija nimel, kes leiab, et teda on diskrimineeritud, on esitanud nõude Rootsi lennuettevõtja Braathens Regional Aviation AB (edaspidi „Braathens“) vastu, kes võttis reisija hüvitisenõude õigeks, kuid ei võtnud omaks väidetavat diskrimineerimist.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Direktiivi 2000/43 põhjendused 19 ja 26 on sõnastatud järgmiselt:

„(19) Isikutele, keda on rassilise ja etnilise päritolu tõttu diskrimineeritud, tuleks tagada piisavad õiguskaitsevahendid. Tõhusama kaitse pakkumiseks tuleks ühingutele ja juriidilistele isikutele anda õigus, kui liikmesriik nii määrab, esineda ohvri nimel menetlustes, piiramata siseriiklikke kohtus esindamise ja kohtuliku kaitse menetlusnormide kohaldamist.

[…]

(26) Liikmesriigid peaksid ette nägema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad sanktsioonid juhuks, kui käesolevas direktiivis sätestatud kohustusi ei täideta.“

4 Direktiivi artiklis 1 „Eesmärk“ on sätestatud:

„Käesoleva direktiivi eesmärk on kehtestada raamistik rassilise või etnilise päritolu alusel diskrimineerimise vastu võitlemiseks, et tagada võrdse kohtlemise põhimõtte kohaldamine liikmesriikides.“

5 Direktiivi artikli 2 „Diskrimineerimise mõiste“ lõikes 1 on ette nähtud:

„Käesoleva direktiivi kohaldamisel tähendab võrdse kohtlemise põhimõte, et ei esine otsest ega kaudset diskrimineerimist rassilise või etnilise päritolu alusel.“

6 Direktiivi artikli 3 „Reguleerimisala“ lõike 1 punktis h on sätestatud:

„[Liidule] antud volituste piires kohaldatakse käesolevat direktiivi kõikide isikute suhtes nii avalikus kui ka erasektoris, sealhulgas avalik-õiguslike isikute suhtes, kui kõne all on:

[…]

h) avalikkusele pakutavate kaupade ja teenuste kättesaadavus, sealhulgas eluase.“

7 Direktiivi 2000/43 artiklis 7 „Õiguste kaitse“ on sätestatud:

„1. Liikmesriigid tagavad, et kõikidel isikutel, kes leiavad, et neid on võrdse kohtlemise põhimõtte eiramise tõttu õigusvastaselt koheldud, oleks võimalik kasutada haldus- või kohtumenetlust, kaasa arvatud lepitusmenetlust, kui see on asjakohane, käesolevast direktiivist tulenevate kohustuste täitmise küsimuses isegi juhul, kui see [suhe], millega väidetav diskrimineerimine kaasnes, on lõppenud.

2. Liikmesriigid tagavad, et ühingud, organisatsioonid või muud juriidilised isikud, kellel on kooskõlas siseriiklikus õiguses sätestatud kriteeriumidega õigustatud huvi käesoleva direktiivi sätete järgimise tagamiseks, võiksid kaebuse esitaja nõusolekul esineda tema nimel või tema toetuseks kohtu- ja/või haldusmenetluses, mis toimub käesolevast direktiivist tulenevate kohustuste täitmise küsimuses.

[…]“.

8 Direktiivi artiklis 8 „Tõendamiskoormus“ on ette nähtud:

„1. Liikmesriigid võtavad kooskõlas oma siseriikliku õigussüsteemiga vajalikud meetmed tagamaks, et kui isik, kes leiab, et ta on võrdse kohtlemise põhimõtte kohaldamata jätmise tõttu kannatanud, esitab kohtule või muule pädevale asutusele asjaolud, mille põhjal võib eeldada, et on toimunud otsene või kaudne diskrimineerimine, peab kostja tõendama, et võrdse kohtlemise põhimõtet ei ole rikutud.

[…]

3. Lõiget 1 ei kohaldata kriminaalmenetluse suhtes.

[…]“.

9 Direktiivi artiklis 15 „Sanktsioonid“ on sätestatud:

„Liikmesriigid kehtestavad eeskirjad sanktsioonide kohta, mida rakendatakse vastavalt käesolevale direktiivile vastuvõetud siseriiklike õigusnormide rikkumise korral, ning võtavad kõik vajalikud meetmed nende kohaldamise tagamiseks. Sanktsioonid, milleks võib olla ohvrile kahju hüvitamine, peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad. […]“.

Rootsi õigus

10 Diskrimineerimisvastase seaduse (2008:567) (diskrimineringslagen (2008:567)) 1. peatüki § 4 lõike 1 kohaselt on diskrimineerimisega tegu eelkõige olukorra puhul, mis on ühe isiku jaoks halvem seetõttu, et teda koheldakse ebasoodsamalt, kui koheldakse või võidaks kohelda samalaadses olukorras olevat teist isikut, kui selline erinev kohtlemine on seotud soo, soolise identiteedi või selle väljendamise, etnilise või usulise kuuluvuse või veendumuste, puude, seksuaalse orientatsiooni või vanusega.

11 Selle seaduse 2. peatüki § 12 kohaselt on konkreetselt keelatud diskrimineerimine iga isiku poolt, kes väljaspool oma era- ja perekonnaelu pakub üldsusele kaupu, teenuseid või eluruume.

12 Nimetatud seaduse 5. peatükis on sätestatud diskrimineerija suhtes kohaldatavad sanktsioonid, milleks on „diskrimineerimishüvitise“ maksmine ning lepingute ja muude õiguslike dokumentide muutmine või tühistamine.

13 Diskrimineerimisvastase seaduse 6. peatüki § 1 teisest lõigust tuleneb, et selle seaduse 2. peatüki § 12 kohaldamisega seotud hagid vaadatakse läbi üldkohtutes vastavalt kohtumenetluse seadustikus (rättegångsbalken) tsiviilkohtumenetlust reguleerivatele sätetele, mille kohaselt on lubatud ka vaidluse lahendamine kompromissiga.

14 Selle seadustiku 13. peatüki § 1 kohaselt võib hageja nimetatud sättes loetletud tingimustel esitada kohustamishagi, nõudes, et kostjat kohustataks täitma teatud soorituskohustust, näiteks maksma talle teatud rahasumma.

15 Nimetatud seadustiku sama peatüki § 2 reguleerib tuvastushagi. Selle paragrahvi esimeses lõigus on selle kohta sätestatud, et kohus vaatab konkreetse õigussuhte olemasolu või puudumise tuvastamiseks esitatud hagi läbi, kui selle õigussuhte osas valitseb ebakindlus, mis põhjustab hagejale kahju.

16 Sama seadustiku 42. peatüki §-s 7 on sätestatud, et kohtuistungil peab kostja viivitamatult esitama oma vastuväited. Selle asemel võib ta selles menetlusetapis aga ka otsustada hageja hagi õigeks võtta.

17 Kohtumenetluse seadustiku sama peatüki § 18 kohaselt võib kohus kostja poolt hageja nõuete õigeksvõtmise korral teha sel õigeksvõtul põhineva kohtuotsuse.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

18 Stockholmis (Rootsi) elavale Tšiili päritolu reisijale (edaspidi „põhikohtuasja reisija“), kellel oli pilet lennuettevõtja Braathens teenindatavale Rootsi siselennule, pandi 2015. aasta juulikuus lennuki kapteni otsusega kohustus läbida täiendav julgeolekukontroll.

19 Võrdõigusvolinik esitas Stockholms tingsrättile (Stockholmi esimese astme kohus, Rootsi) hagi nõudega mõista Braathensilt põhikohtuasja reisija kasuks välja 10 000 Rootsi krooni (SEK) (ligikaudu 1000 eurot) suurune hüvitis diskrimineerimise eest, mille see lennuettevõtja reisija suhtes toime pani.

20 Võrdõigusvolinik väitis hagi põhjenduseks sisuliselt, et Braathens, kes oli reisijat pidanud araablaseks ja seetõttu nõudnud täiendava julgeolekukontrolli läbiviimist, oli seda reisijat otseselt diskrimineerinud, rikkudes diskrimineerimisvastase seaduse 2. peatüki § 12 ja 1. peatüki § 4. Seeläbi pani Braathens põhikohtuasja reisija ebasoodsamasse olukorda põhjustel, mis on seotud välimuse ja etnilise kuuluvusega, koheldes teda ebasoodsamalt kui teisi võrreldavas olukorras olevaid reisijaid.

21 Braathens nõustus Stockholms tingsrättis (Stockholmi esimese astme kohus) tasuma diskrimineerimishüvitisena nõutud summa, ent ei tunnistanud, et tegu oleks olnud mis tahes diskrimineerimisega. Võrdõigusvolinik ei olnud kohtus nõus sellega, et otsus tehtaks Braathensi õigeksvõtu alusel ilma väidetavat diskrimineerimist sisuliselt analüüsimata.

22 Nimetatud kohus mõistis oma otsuses Braathensilt välja nii nõutud summa koos intressiga kui ka kohtukulud. Ta leidis, et vaidlused, mis puudutavad selliseid tsiviilõigusi ja -kohustusi, mida pooled saavad vabalt kasutada – nagu põhikohtuasjas toimuv vaidlus –, tuleb hageja esitatud hüvitisenõude õigeksvõtu korral lahendada ilma neid sisuliselt läbi vaatamata, rõhutades, et Braathensi õigeksvõtt on talle siduv. Lisaks tunnistas sama kohus selle õigeksvõtu tõttu vastuvõetamatuks võrdõigusvoliniku nõude teha tuvastusotsus, milles esimese võimalusena tuvastataks, et see lennuettevõtja oli kohustatud maksma selle summa oma diskrimineeriva käitumise tõttu, või teise võimalusena, et Braathens oli diskrimineerinud põhikohtuasjas käsitletavat reisijat.

23 Pärast seda, kui võrdõigusvolinik oli esitanud Stockholms tingsrätti (Stockholmi esimese astme kohus) otsuse peale Svea hovrättile (Stockholmi apellatsioonikohus, Rootsi) apellatsioonkaebuse, mis jäeti rahuldamata, kaebas ta viimati nimetatud kohtu otsuse edasi eelotsusetaotluse esitanud kohtule, Högsta domstolenile (Rootsi kõrgeim kohus). Oma kaebuses palus ta, et see kohus tühistaks selle kohtuotsuse ja Stockholms tingsrätti (Stockholmi esimese astme kohus) otsuse ning saadaks kohtuasja tagasi nimetatud esimese astme kohtule sisuliseks läbivaatamiseks vähemalt ühe tuvastusotsuse tegemist puudutava nõude osas. Braathens palus võrdõigusvoliniku nõuded rahuldamata jätta.

24 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et diskrimineerimisvastase seaduse eesmärk on muu hulgas võtta üle erinevad liidu õigusaktid, sealhulgas direktiiv 2000/43, ning selle seaduse ettevalmistavatest materjalidest nähtub, et sellega soovitakse teha võimalikuks rangete ja hoiatavate karistuste määramine diskrimineerimise eest. Täpsemalt on diskrimineerimishüvitis käsitatav sanktsioonina direktiivi artikli 15 tähenduses ja selle suurus tuleks igal üksikjuhtumil kindlaks määrata selliselt, et see oleks mõistlik hüvitis kannatanule ning aitaks võidelda diskrimineerimisega ühiskonnas. Seega täidab see nii kahju hüvitamise kui ka ennetusfunktsiooni.

25 Eelotsusetaotluse esitanud kohus lisab, et kohtumenetluse seadustiku sätete kohaselt võib kostja otsustada hageja kahju hüvitamise nõude õigeks võtta, ilma et ta peaks avaldama õigeksvõtu põhjust või tuginema mõnele hageja esitatud väitele või võtma omaks väidetavat diskrimineerimist. Praktikas on sellise õigeksvõtu eesmärk lõpetada menetlus, ilma et kohtuasja läbivaatamisega oleks vaja jätkata, kuna kohus peab tegema üksnes õigeksvõtul põhineva otsuse. Mis puudutab tuvastushagi, siis see saab puudutada üksnes vaidluse poolte vahelise õigussuhte olemasolu või puudumist, jättes muu hulgas kõrvale puhtfaktilised asjaolud. Peale selle peab kohus hindama seda, kas hagi läbivaatamine on otstarbekas.

26 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et põhikohtuasjas tegid nii esimese astme kohus kui apellatsioonikohus otsuse, millega Braathensilt mõisteti välja põhikohtuasja reisija nõutud hüvitis selle põhjal, et Braathens võttis selle reisija nõude õigeks. Selle õigeksvõtu tõttu ei saanud nimetatud kohtute sõnul diskrimineerimise asetleidmise küsimust enam analüüsida ka nõuete raames, milles paluti tuvastusotsuse tegemist.

27 Högsta domstolenil (kõrgeim kohus) on aga tekkinud küsimus, kas põhikohtuasjas kõne all olevad riigisisesed õigusnormid on kooskõlas nõuetega, mis tulenevad direktiivi 2000/43 artiklist 15, arvestades harta artiklit 47, mis tagab kõigile isikutele õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus. Nimetatud kohtul on sellega seoses tekkinud küsimus, kas juhul, kui kostja võtab hageja hüvitisenõude õigeks, peab kohtul direktiivi artikli 7 alusel ja sellest sättest tulenevate õiguste kaitse tagamiseks siiski olema võimalik selle poole taotlusel, kes leiab, et teda on diskrimineeritud, hinnata, kas diskrimineerimine on aset leidnud, ning samuti soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas selle hinnangu tulemus sõltub sellest, kas eeldatav diskrimineerija on diskrimineerimise omaks võtnud või mitte.

28 Neil asjaoludel otsustas Högsta domstolen (Rootsi kõrgeim kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas kohtuasjas, mis käsitleb direktiivis [2000/43] sätestatud keelu rikkumist ning milles kannatanu nõuab hüvitist diskrimineerimise eest, peab liikmesriik [selle direktiivi] artiklis 15 sätestatud tõhusate, proportsionaalsete ja hoiatavate sanktsioonide nõude täitmiseks kannatanu nõudmisel alati hindama, kas diskrimineerimine esines, ning kui see oli nii, siis tuvastama selle olenemata asjaolust, kas isik, kellele diskrimineerimist ette heidetakse, on diskrimineerimise omaks võtnud või mitte?“

Eelotsuse küsimuse analüüs

29 Esitatud küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2000/43 artikleid 7 ja 15 tuleb harta artiklit 47 silmas pidades tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mis takistavad kohtul, kellele on esitatud kahju hüvitamise nõue, mis põhineb selle direktiiviga keelatud diskrimineerimise väitel, läbi vaadata diskrimineerimise asetleidmise tuvastamise nõuet, kui kostja nõustub nõutud hüvitist maksma, kuid diskrimineerimist omaks ei võta.

30 Sissejuhatuseks tuleb märkida, et vastavalt direktiivi 2000/43 artiklile 1 on selle direktiivi eesmärk kehtestada raamistik rassilise või etnilise päritolu alusel diskrimineerimise vastu võitlemiseks, et tagada võrdse kohtlemise põhimõtte kohaldamine liikmesriikides. Nimetatud direktiiv väljendab konkreetselt harta artiklis 21 ette nähtud rassilise või etnilise päritolu alusel diskrimineerimise keelu põhimõtet direktiivi reguleerimisalas olevates valdkondades (16. juuli 2015. aasta kohtuotsus CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, EU:C:2015:480, punkt 72 ja seal viidatud kohtupraktika).

31 On selge, et põhikohtuasi kuulub direktiivi 2000/43 esemelisse kohaldamisalasse, sest see puudutab väidetavalt diskrimineerivat käitumist etnilise või rassilise päritolu tõttu, mis mõjutab avalikkusele pakutavate kaupade ja teenuste kättesaadavust selle direktiivi artikli 3 lõike 1 punkti h tähenduses.

32 Nagu nähtub direktiivi 2000/43 põhjendusest 19, tuleb isikutele, keda on rassilise ja etnilise päritolu tõttu diskrimineeritud, tagada piisavad õiguskaitsevahendid, ning tõhusama kaitse pakkumiseks peaks ka ühingutel ja juriidilistel isikutel olema vastavalt liikmesriikide kehtestatud korrale õigus algatada kannatanu nimel või toetuseks menetlus. Sama direktiivi artikli 26 kohaselt peavad liikmesriigid ette nägema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad sanktsioonid juhuks, kui selles direktiivis sätestatud kohustusi ei täideta.

33 Sellega seoses on direktiivi 2000/43 artikli 7 lõikes 1 ette nähtud, et liikmesriigid tagavad, et kõikidel isikutel, kes leiavad, et neid on võrdse kohtlemise põhimõtte eiramise tõttu õigusvastaselt koheldud, oleks võimalik kasutada haldus- või kohtumenetlust selle direktiiviga sätestatud võrdse kohtlemise põhimõtte kaitsmiseks. Nõnda kinnitab see säte harta artikliga 47 kaitstavat õigust tõhusale õiguskaitsevahendile.

34 Lisaks tuleneb direktiivi 2000/43 artikli 7 lõikest 2, et ühingud, organisatsioonid või muud juriidilised isikud, kellel on kooskõlas riigisiseses õiguses sätestatud kriteeriumidega õigustatud huvi selle direktiivi sätete järgimise tagamiseks, peavad saama kannatanu nõusolekul alustada tema nimel või tema toetuseks kohtumenetlust, et tagada direktiivist tulenevate kohustuste täitmine. Seega kujutab viidatud artikli 7 lõige 2 endast vaadeldavas valdkonnas harta artikliga 47 tagatud õiguse tõhusale kohtulikule kaitsele täpsustust.

35 Võrdse kohtlemise põhimõte nõuab niisiis, et isikutele, kes leiavad, et neid on diskrimineeritud rassilise või etnilise päritolu tõttu, tuleb tagada õiguse võrdsele kohtlemisele tõhus kohtulik kaitse olenemata sellest, kas nad pöörduvad kohtusse otse või eelmises punktis osutatud ühingu, organisatsiooni või muu juriidilise isiku kaudu (vt analoogia alusel 8. mai 2019. aasta kohtuotsus Leitner, C-396/17, EU:C:2019:375, punkt 62).

36 Direktiivi 2000/43 artiklis 15 on ette nähtud, et liikmesriigid kehtestavad sanktsioonide süsteemi, mida rakendatakse selle direktiivi alusel vastu võetud riigisiseste õigusnormide rikkumise korral, ning võtavad kõik vajalikud meetmed nende sanktsioonide kohaldamise tagamiseks. Viidatud artiklis ei ole konkreetseid sanktsioone määratletud, kuid selles on ette nähtud, et sanktsioonid, mille hulka võib kuuluda kannatanule kahju hüvitamine, peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad.

37 Seega paneb nimetatud artikkel 15 liikmesriikidele kohustuse kehtestada oma õiguskorras piisavalt tõhusad meetmed direktiivi 2000/43 eesmärgi saavutamiseks ning tagada, et nendele meetmetele saaks riigisisestes kohtutes tegelikult tugineda, sealhulgas direktiivi artikli 7 lõikes 2 nimetatud ühingu,

organisatsiooni või muu juriidilise isiku poolt, selleks et kohtulik õiguskaitse oleks tegelik ja tõhus, kuid jätab liikmesriikidele vabaduse valida selle eesmärgi saavutamiseks sobivate erinevate lahenduste vahel (vt selle kohta 10. juuli 2008. aasta kohtuotsus Feryn, C-54/07, EU:C:2008:397, punktid 37 ja 38).

38 Seejuures peab sanktsioonide süsteem, mis on kehtestatud direktiivi 2000/43 artikli 15 liikmesriigi õiguskorda ülevõtmiseks, paralleelselt direktiivi artikli 7 rakendamiseks võetud meetmetega eelkõige tagama direktiivist tulenevate õiguste tegeliku ja tõhusa kaitse. Sanktsioonide rangus peab vastama nende rikkumiste raskusele, mille eest neid määratakse, ning eelkõige peab neil olema tegelik hoiatav mõju, samuti peavad need järgima proportsionaalsuse üldpõhimõtet (vt analoogia alusel 25. aprilli 2013. aasta kohtuotsus Asociația Accept, C-81/12, EU:C:2013:275, punkt 63).

39 Kui diskrimineerimise tuvastamise korral on kohaldatavaks meetmeks valitud rahaline hüvitis, peab see olema piisav selles mõttes, et see peab vastavalt kehtivale riigisisesele õigusele võimaldama täielikult hüvitada tegeliku kahju, mis diskrimineerimisega tekitati (vt analoogia alusel 17. detsembri 2015. aasta kohtuotsus Arjona Camacho, C-407/14, EU:C:2015:831, punkt 33 ja seal viidatud kohtupraktika). Seevastu puhtsümboolset sanktsiooni ei saa direktiivi 2000/43 korrektse ja tõhusa rakendamisega kooskõlas olevaks pidada (vt analoogia alusel 25. aprilli 2013. aasta kohtuotsus Asociația Accept, C-81/12, EU:C:2013:275, punkt 64).

40 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotluses esitatud andmetest, et direktiivi 2000/43 üle võtva riigisisese õiguse kohaselt võib iga isik, kes leiab, et teda on rassilise või etnilise päritolu alusel diskrimineeritud, esitada hagi, milles nõuab sanktsioonina diskrimineerimishüvitise väljamõistmist. Põhikohtuasjas kõne all olevad liikmesriigi õigusnormid näevad ette, et kui kostja otsustab hageja hüvitisenõude õigeks võtta, kohustab hagi menetlev kohus kostjat hageja poolt hüvitisena nõutud summa tasuma.

41 Eelotsusetaotlusest nähtub siiski samuti, et selline õigeksvõtt, mis on nende riigisiseste õigusnormide kohaselt kohtule õiguslikult siduv ja toob kaasa menetluse lõppemise, võib toimuda ilma et kostja võtaks väidetava diskrimineerimise omaks, või lausa juhul, kui ta sellele sõnaselgelt vastu vaidleb, nagu põhikohtuasjas. Sellises olukorras teeb liikmesriigi kohus selle õigeksvõtu põhjal kohtuotsuse ilma vähima konstateeringuta väidetava diskrimineerimise asetleidmise kohta.

42 Sellest järeldub, et sellises olukorras on kostja õigeksvõtu tagajärg see, et kostja kohustus maksta hageja nõutud hüvitist ei ole seotud asjaoluga, et kostja võtab väidetava diskrimineerimise omaks või pädev kohus tuvastab selle. Peale selle ja ennekõike on sellise õigeksvõtu tagajärg see, et hagi menetlev kohus ei saa teha otsust väidetava diskrimineerimise asetleidmise kohta, samas kui see on kahju hüvitamise nõude alus ja seetõttu hagi oluline osa.

43 Mis puudutab põhikohtuasjas kõne all olevates riigisisestes õigusnormides ette nähtud tuvastushagi, siis nähtub eelotsusetaotluses esitatud andmetest, et see ei võimalda tagada isikule, kes leiab, et talle on osaks saanud direktiiviga 2000/43 keelatud diskrimineerimine, õigust nõuda väidetava diskrimineerimise hindamist ja võimalikku tuvastamist kohtu poolt. Nende õigusnormide kohaselt ei saa tuvastushagi nimelt puudutada ainult puhtfaktilisi asjaolusid ning selle vastuvõetavuse üle otsustab kohus, kellele hagi esitati, oportuniteedi alusel, kaaludes asjaomaseid huve, milleks eelkõige on hageja kaebeõigus ja ebamugavused, mida see hagi võib kostjale tekitada.

44 Sellest järeldub, et põhikohtuasjas kõne all olevate liikmesriigi õigusnormide kohaselt ei saa hageja juhul, kui kostja nõustub nõutavat hüvitist maksma ilma väidetavat diskrimineerimist omaks võtmata, paluda tsiviilkohtult otsuse tegemist selle diskrimineerimise asetleidmise kohta.

45 Tuleb tõdeda, et sellised liikmesriigi õigusnormid rikuvad nõudeid, mis on kehtestatud direktiivi 2000/43 artiklitega 7 ja 15, tõlgendatuna harta artikli 47 alusel.

46 Esiteks, nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktidest 33–35, on selle direktiivi artiklis 7 osutatud menetluste eesmärk võimaldada maksma panna õigused, mis võrdse kohtlemise põhimõttest tulenevad igale isikule, kes leiab, et teda on rassilise või etnilise päritolu alusel diskrimineeritud, ning tagada nende õiguste järgimine. Sellest tuleneb seega tingimata, et kui kostja väidetavat diskrimineerimist omaks ei võta, peab hagejal olema võimalus nõuda, et kohus teeks otsuse niisuguste õiguste võimaliku rikkumise kohta, mida nende menetlustega soovitakse kaitsta.

47 Järelikult ei taga ainuüksi rahasumma maksmine, isegi kui see toimub hageja nõudel, sellise isiku tõhusat kohtulikku kaitset, kes nõuab sellest direktiivist talle tuleneva õiguse võrdsele kohtlemisele rikkumise tuvastamist, eelkõige juhul, kui selle isiku esmane huvi ei ole majanduslik, vaid tema eesmärk on tõendada, et kostjale etteheidetavad faktilised asjaolud leidsid tõesti aset, ja saavutada nende õiguslik kvalifitseerimine.

48 Teiseks ei taga sellised liikmesriigi õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, ei hüvitavat ega hoiatavat mõju, mis peab liikmesriikide poolt direktiivi 2000/43 artikli 15 alusel ette nähtud sanktsioonidel olema selle direktiivi üle võtvate riigisiseste õigusnormide rikkumise korral.

49 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktides 83 ja 84 sellega seoses sisuliselt märkis, ei piisa rahasumma maksmisest sellise isiku nõuete rahuldamiseks, kes soovib, et talle tekitatud mittevaralise kahju hüvitamiseks tunnustataks eelkõige, et teda on diskrimineeritud, mistõttu sellest vaatenurgast ei ole raha maksmisel rahuldavat hüvitavat mõju. Samuti ei saa rahasumma maksmise kohustus tagada, et see avaldab diskrimineerimise toimepanijale tegelikku hoiatavat mõju, ajendades teda diskrimineerivat käitumist mitte kordama ja takistades seeläbi temapoolset uut diskrimineerimist, kui kostja vaidleb – nii nagu käesolevas asjas – vastu mis tahes diskrimineerimise asetleidmisele, kuid peab kulude ja maine seisukohast otstarbekamaks maksta hageja nõutud hüvitist, vältides nõnda diskrimineerimise asetleidmise tuvastamist liikmesriigi kohtu poolt.

50 Eelnevat analüüsi ei sea kahtluse alla Rootsi valitsuse mainitud võimalus alustada kriminaalmenetlust, mis võimaldaks isikul, kes leiab, et tema suhtes on toime pandud direktiiviga 2000/43 keelatud diskrimineerimine, nõuda, et kriminaalkohus tuvastaks diskrimineerimise ja mõistaks selle eest karistuse. Nimelt ei võimalda selline kriminaalmenetlus sellega taotletavate eesmärkide ja sellega lahutamatult seotud piirangute tõttu korvata seda, et tsiviilõiguslikud õiguskaitsevahendid ei ole direktiivi nõuetega kooskõlas.

51 Täpsemalt tuleb märkida, samamoodi nagu on selgitanud kohtujurist oma ettepaneku punktides 118–120, et kriminaalmenetlusele omased tõendamiskoormuse ja tõendite esitamise normid ei vasta direktiivi 2000/43 artiklis 8 sätestatud normidele, mis on sellele isikule soodsamad. Kõnealune artikkel 8 näeb lõikes 1 ette, et kui see isik on kohtule või muule pädevale asutusele esitanud asjaolud, mille põhjal võib eeldada, et on toimunud diskrimineerimine, peab kostja tõendama, et võrdse kohtlemise põhimõtet ei ole rikutud. Sama artikli 8 lõikes 3 on aga sätestatud, et lõiget 1 ei kohaldata kriminaalmenetluse suhtes.

52 Kolmandaks ja vastupidi Braathensi väidetele ei saa ka sellised menetlusõiguse põhimõtted või kaalutlused nagu dispositiivsuse põhimõte, menetlusökonoomia põhimõte ja soov soodustada vaidluste lahendamist kompromissiga, õigustada eelmistes punktides antud tõlgendusest erinevat tõlgendust.

53 Erinevalt direktiivi 2000/43 artikli 7 lõikes 1 ette nähtud võimalusest lahendada vaidlus kompromissiga, mis jätab kummalegi poolele vabaduse oma nõudeid käsutada, annavad sellised liikmesriigi õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, ühelt poolt nimelt kontrolli vaidluse üle kostjale, võimaldades tal võtta õigeks hageja esitatud hüvitisenõue, ilma et ta võtaks omaks väidetavat diskrimineerimist või seda lausa sõnaselgelt vaidlustades, mistõttu ei ole hagejal võimalik saada asja menetlevalt kohtult otsust tema nõude aluse kohta ja esitada vastuväiteid tema algatusel alustatud kohtuasja lõppemisele.

54 Teisalt ei rikuks sellist hagi menetlev kohus ka mingil moel dispositiivsuse põhimõtet, kui ta hoolimata sellest, et kostja nõustub hageja nõutud hüvitise maksmisega, hindaks hagi aluseks olevat hageja väidet arvestades, kas diskrimineerimine leidis aset või mitte, kui kostja seda omaks ei võta või sellele isegi vastu vaidleb. Selline hinnang puudutab seega hageja kahju hüvitamise nõude alust, mis kuulub hagiavalduses määratletud vaidluse eseme hulka, seda enam kui hageja on – nii nagu käesolevas asjas – hagis sõnaselgelt nõudnud sellise diskrimineerimise tuvastamist.

55 Neljandaks tuleb märkida, et peab küll tõesti paika – nagu rõhutab ka Braathens – et põhimõtteliselt ei kohusta liidu õigus liikmesriike kehtestama oma riigisisestes kohtutes liidu õigusest isikutele tulenevate õiguste kaitsmiseks muid õiguskaitsevahendeid kui need, mis on sätestatud riigisiseses õiguses (vt selle kohta 13. märtsi 2007. aasta kohtuotsus Unibet, C-432/05, EU:C:2007:163, punkt 40, ja 24. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus XC jt, C-234/17, EU:C:2018:853, punkt 51).

56 Sellele vaatamata piisab tõdemisest, et käesoleval juhul ei tulene liidu õiguse järgimise vajadusest nõuet kehtestada uus õiguskaitsevahend, vaid see piirdub nõudega, et eelotsusetaotluse esitanud kohus keelduks kohaldamast menetlusnormi, mille kohaselt kohus, kellele isik, kes leiab, et teda on diskrimineeritud, on liikmesriigi õiguse alusel esitanud kahju hüvitamise nõude, ei saa teha otsust selle diskrimineerimise asetleidmise kohta üksnes sel põhjusel, et kostja on nõustunud maksma hagejale nõutud hüvitist, ilma et ta diskrimineerimist omaks võtaks, kuivõrd selline menetlusnorm ei ole vastuolus mitte ainult direktiivi 2000/43 artiklitega 7 ja 15, vaid ka harta artikliga 47.

57 Sellega seoses tuleb esimesena meenutada, et nagu on selgitatud käesoleva kohtuotsuse punktis 38, on direktiivi 2000/43 artiklite 7 ja 15 eesmärk tagada isikutele sellest direktiivist tulenev tegelik ja tõhus õigus võrdsele kohtlemisele nende rassilisest või etnilisest päritolust sõltumata. Sellest järeldub, et need artiklid üksnes täpsustavad õigust tõhusale õiguskaitsevahendile, nagu see on tagatud harta artikliga 47, mis on iseenesest piisav ega vaja täpsustamist liidu või riigisisestes õigusnormides, selleks et isikutel tekiks subjektiivne õigus, millele nad saavad vahetult tugineda (17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, punktid 76–78),

58 Teisena olgu märgitud, et liidu õiguse esimuse põhimõttest tuleneb, et juhul, kui riigisiseseid õigusnorme ei ole võimalik tõlgendada kooskõlas liidu õiguse nõuetega, peab iga riigisisene kohus oma pädevuse piires jätma liikmesriigi organina tema menetluses olevas kohtuvaidluses kohaldamata iga riigisisese õigusnormi, mis on vastuolus vahetut õigusmõju omava liidu õigusnormiga (vt selle kohta 24. juuni 2019. aasta kohtuotsus Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, punktid 53 ja 61 ning seal viidatud kohtupraktika).

59 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esitatud küsimusele vastata, et direktiivi 2000/43 artikleid 7 ja 15 tuleb harta artiklit 47 silmas pidades tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mis takistavad kohtul, kellele on esitatud kahju hüvitamise nõue, mis põhineb selle direktiiviga keelatud diskrimineerimise väitel, läbi vaadata diskrimineerimise asetleidmise tuvastamise nõuet, kui kostja nõustub nõutud hüvitist maksma, kuid diskrimineerimist omaks ei võta. Liikmesriigi kohus, kes lahendab eraõiguslike isikute vahelist vaidlust, peab oma pädevuse piires tagama õigussubjektidele harta artiklist 47 tuleneva õiguskaitse, jättes vajaduse korral kohaldamata iga sellega vastuolus oleva riigisisese õigusnormi.

Kohtukulud

60 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

Nõukogu 29. juuni 2000. aasta direktiivi 2000/43/EÜ, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõte sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust, artikleid 7 ja 15 tuleb harta artiklit 47 silmas pidades tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mis takistavad kohtul, kellele on esitatud kahju hüvitamise nõue, mis põhineb selle direktiiviga keelatud diskrimineerimise väitel, läbi vaadata diskrimineerimise asetleidmise tuvastamise nõuet, kui kostja nõustub nõutud hüvitist maksma, kuid diskrimineerimist omaks ei võta. Liikmesriigi kohus, kes lahendab eraõiguslike isikute vahelist vaidlust, peab oma pädevuse piires tagama õigussubjektidele Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklist 47 tuleneva õiguskaitse, jättes vajaduse korral kohaldamata iga sellega vastuolus oleva riigisisese õigusnormi.

Allkirjad